

ชื่อเรื่องการวิจัย พัฒนาการของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้วิจัย นายวิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

ชื่อหน่วยงาน ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นหาพัฒนาการของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่อดีตก่อนที่พญามังรายก่อตั้งเมืองเชียงใหม่จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์ลักษณะ การเปลี่ยนแปลง การแยกแยะและการเปรียบเทียบรูปแบบสถาปัตยกรรม เพื่อค้นหาลักษณะการ แปรผันที่จะชี้นำสู่แนวทางการพัฒนาของสถาปัตยกรรมในอนาคต การวิจัยนี้เป็นการวิจัยพื้นฐาน ใช้ การเก็บข้อมูลสำรวจแบบหาหลักฐานทางกายภาพตามลักษณะภูมิศาสตร์ รวบรวมข้อมูลและ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยแยกประเภทการวิเคราะห์รูปแบบและพัฒนาการของสถาปัตยกรรม ดังต่อไปนี้ สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัย สถาปัตยกรรมเพื่อสาธารณูปการและการศึกษา สถาปัตยกรรมเพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม สถาปัตยกรรมเพื่องานราชการ สถาปัตยกรรม เพื่อกิจกรรมเพื่อศาสนา สถาปัตยกรรมเพื่อนันทนาการสวนสาธารณะและสิ่งก่อสร้างพิเศษ

ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการสำคัญเริ่มต้นจากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในเชียงใหม่สมัยโบราณ ของชนเผ่าลัวะ ต่อมาจึงมีชนชาติไตโยนโดยการนำของพญามังรายได้สร้างเวียงเชียงใหม่โดยคำนึงถึง ภูมิศาสตร์ แนวคิดเรื่องการจัดเวียงและการจัดผังเมือง ในอดีตการพัฒนาการสถาปัตยกรรมของ เชียงใหม่มีทั้งยุคที่รุ่งเรืองสูงสุดมีสกุลช่างของตนเอง และยุคตกต่ำสุด ที่เชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้าง จนกระทั่งเมื่อสมัยพญากาวิละมีการฟื้นฟูเมือง โดยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่เรียกว่า เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง มีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติ จึงทำให้เกิดการผสมผสานของ รูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรม เมื่อรัฐบาลสยามปกครองเชียงใหม่ การเปลี่ยนแปลงและ พัฒนาการสถาปัตยกรรมของเชียงใหม่ก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แยกเป็น ประเภทได้ดังนี้

สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัย บ้านพักอาศัยขนาดเล็กมีรูปแบบพื้นฐานสำคัญจากเรือนชาว ไตโยนที่มาใหม่และเรือนชาวลัวะเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรียกว่า เรือนเครื่องผูก โครงสร้างเป็น วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ส่วนเรือนเครื่องสับ เป็นเรือนที่มีขนาดใหญ่ขึ้นใช้วัสดุถาวรมาประกอบเป็น เรือนพัฒนาการขั้นสูงสุดของเรือนเครื่องไม้ใช้เวลาจนถึงประมาณหกร้อยปีคือ เรือนกาแล มีสัดส่วน ลักษณะจำเพาะทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ระยะประมาณร้อยปีที่ผ่านมารือนเครื่องไม้

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, 2543. พัฒนาการของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ =The Development of architecture in Chiang Mai. เชียงใหม่ : ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ได้เปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลจากรูปแบบสถาปัตยกรรมชาวต่างชาติ จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะการดำเนินชีวิตเทคโนโลยี วัสดุก่อสร้างและการศึกษา ทำให้ประโยชน์ใช้สอยและการใช้พื้นที่ในอาคารเปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ และรูปแบบสถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ในปัจจุบัน ส่วนสถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัยขนาดใหญ่หรือคุ่มนั้น ให้ความสำคัญในเรื่องที่ตั้งและงานสถาปัตยกรรมที่เป็นการประยุกต์หลายรูปแบบเข้าด้วยกันตามความนิยมในยุคสมัยที่ทำการก่อสร้าง

สถาปัตยกรรมเพื่อสาธารณูปการและการศึกษา มีการเริ่มขึ้นอย่างเป็นระบบโดยมิชชันนารีเมื่อประมาณร้อยกว่าปี เป็นรูปแบบสมัยใหม่ที่มีการออกแบบอาคารในลักษณะเฉพาะ สถาปัตยกรรมให้ความสำคัญในเรื่องประโยชน์ใช้สอย ไม่คำนึงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น อาคารภาครัฐจะมีแบบมาตรฐาน งานสถาปัตยกรรมในสถานศึกษาชั้นสูงของภาครัฐและเอกชน มีการสร้างสรรค์รูปแบบที่น่าสนใจจำนวนมาก

สถาปัตยกรรมเพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม มีพัฒนาการมานานส่วนมากโดยพ่อค้าต่างชาติเริ่มเป็นเรือนไม้ที่ใช้ค้าขายชั้นเดียวยกพื้นของชาวไทใหญ่ ต่อมาเมื่อมีพ่อค้าชาวจีนในยุคแรกเป็นเรือนลักษณะเรือนพาณิชย์ เรือนขนมปังขิง เรือนแป เรือนสลุบและพัฒนามาเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เรียกว่า ตึกแถวหรืออาคารพาณิชย์ ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระบะที่มีการคมนาคมและค้าขายสะดวกสบายขึ้น ในส่วนสถาปัตยกรรมเพื่อพาณิชยกรรมประเภทโรงแรมประเภทอาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ ประเภทธนาคาร ประเภทอนุรักษ์และการท่องเที่ยว ประเภทเพื่อการสื่อสารและคมนาคมประเภทเพื่อการผลิต ล้วนแล้วแต่มีพัฒนาเป็นลักษณะเฉพาะและมีระยะการพัฒนาไม่นานมานี้

สถาปัตยกรรมเพื่องานราชการ สมัยโบราณมีรูปแบบสถาปัตยกรรมคล้ายกับวิหารฝาฉาบอาคารราชการของสยามมีรูปแบบประยุกต์ของสถาปัตยกรรมชาติตะวันตก ตั้งอยู่บริเวณฝั่งแม่น้ำปิงด้านตะวันตกนอกเวียงเชียงใหม่ ในยุคหลังอาคารราชการของสยามอยู่บริเวณช่วงหลวงเป็นสถาปัตยกรรมชาติตะวันตกและอาคารแบบมาตรฐาน ในปัจจุบันสถานที่ราชการส่วนมากตั้งอยู่ที่บริเวณศูนย์ราชการด้านเหนือของเชียงใหม่ สถาปัตยกรรมส่วนมากเป็นแบบมาตรฐานอาคารราชการลักษณะอาคารทรงไทยประยุกต์ นิยมนำเอกลักษณ์สัญลักษณ์ เช่นการติดกาแลตรงยอดจั่วเป็นส่วนเพิ่มเติมแต่งอาคาร

สถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมศาสนา พุทธศาสนาในเชียงใหม่มีการพัฒนาการเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมสกุลช่างเชียงใหม่โดยเฉพาะ รูปแบบสถาปัตยกรรมเชียงใหม่ปรากฏทั้งในแบบของวิหาร โบสถ์และเจดีย์ ลักษณะวิหารสกุลช่างเชียงใหม่อาจเป็นวิหารโถงหรือวิหารปิด มีลักษณะระนาบหลังคามักนิยมโค้งอ่อน โครงสร้างหลังคาแนวหลังคาทอดต่ำ เตี้ยแจ้ และมีลักษณะส่วนประกอบพิเศษทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญอื่นๆ รูปแบบเจดีย์ในเชียงใหม่รับอิทธิพลจากทริภูมูไชย

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง. 2543. พัฒนาการของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ =The Development of architecture in Chiang Mai. เชียงใหม่ : ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พม่า สุโขทัย ในส่วนที่ตั้งของวัดนั้นกำหนดโดยการวางผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต ภายหลังจากมีการนำเอารูปแบบสถาปัตยกรรมไทย ประยุกต์มาสร้างขึ้นจำนวนมาก การพัฒนาการของสถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมศาสนาคริสต์ อิสลาม ฮินดู ซิกข์ ก็มีมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เชียงใหม่เริ่มมีการติดต่อกับชาวต่างชาติ นอกจากนั้นยังมีอาคารเกี่ยวเนื่องกับศาสนาและความเชื่อ โบราณสถานจำนวนมากที่พัฒนามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

สถาปัตยกรรมเพื่อนันทนาการ การกีฬา การบันเทิง การพักผ่อนและความรู้ เป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ อาคารเหล่านี้ได้ออกแบบเพื่อสนองต่อประโยชน์ใช้สอยและมีแนวความคิดในการออกแบบรูปแบบสถาปัตยกรรมหลายรูปแบบ สวนสาธารณะและสิ่งก่อสร้างพิเศษบางแห่งที่เป็นสัญลักษณ์ของเมืองและเป็นสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจของจังหวัดเชียงใหม่เช่นกัน

จากการวิเคราะห์รูปแบบและพัฒนาการสถาปัตยกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่างานสถาปัตยกรรมในแต่ละยุคสมัยมีรูปแบบและเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน การที่สถาปนิกและผู้ออกแบบจะนำเอาลักษณะทางรูปธรรม สัญลักษณ์ วัสดุ พื้นที่ใช้สอยเฉพาะ สัดส่วนและปัจจัยแวดล้อม หรือการนำเอาลักษณะเชิงนามธรรม ความเบาลอยตัว โปร่งใสและร่มรื่น ของรูปแบบสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่มาใช้ควรรวมถึง รูปลักษณะโดยรวมของอาคาร ของชนเผ่าชนชาติต่าง ๆ และของส่วนประกอบสำคัญของเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การวิจัยครั้งนี้พบขั้นตอนและปัจจัยหลายประการที่เป็นอดีต เป็นปัจจุบันและเป็นสิ่งที่บ่งบอกทิศทางของอนาคตในการพัฒนาการสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่มี 4 รูปแบบของการพัฒนาการ ดังนี้

1. พัฒนาการขั้นต้นเกิดขึ้นเองตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมโดยมีการต่อเนื่องจากรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิม
2. พัฒนาการขั้นต่อมาเกิดจากเหตุและผลที่เหมาะสมเพื่อการลดทอนปรับเปลี่ยนรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ขัดข้องให้เหมาะสมกับการใช้งาน
3. พัฒนาการที่เห็นผลชัดเจนเกิดจากการสร้างสรรค์ใหม่อาจเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่หรือการนำวิธีการก่อสร้าง ความประหยัดและความงาม มีการใช้เทคโนโลยีมาปรับปรุงหรือตกแต่งหน้าตาอาคาร
4. พัฒนาการขั้นสูงที่เกิดการใช้อัจฉริยภาพของมนุษย์ในการค้นหาแนวความคิด การศึกษาและวิจัยที่ประสานกับรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่

จากสมมุติฐานการวิจัยคือ การนำผลมาขยายความเพื่อการกำหนดแนวโน้มและบริบทสำคัญในการออกแบบสถาปัตยกรรมในทศวรรษหน้า ที่ผ่านมาการพัฒนาการได้เป็นไปในสามรูปแบบแรก ซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังนั้นการตัดสินใจเลือกแนวทางพัฒนาการขั้นสูงที่ต้องการการศึกษาและการวิจัยจึงเป็นจุดสูงสุดของพัฒนาการสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน.